

Romano džaniben

časopis romistických studií | 2 | 2022

ESKORTOVÁNÍ ZATČENÝCH DO LETOVSKÉHO KONCENTRÁKU

Romano džaniben

časopis romistických studií | 29. ročník | 2/2022

Na obálce:

Skupina mužů procházející Mirovicemi v doprovodu četníků | Foto a popis na fotografii:

Karel Hungr, z fotografického souboru „Mirovicko a protektorátní údobí ve fotografii (1939–1945)“, kronika města Mirovice.

Obsah

RECENZOVANÁ ČÁST

Renata Berkyová „Za Lety pod lesem byl zřízen koncentrační tábor“. Rozbor neznámých fotografií a strojopisu Karla Hungra z Mirovic	7
Mátyás Rosenberg Fonologické a morfologické rysy beášských jazykových variet na východním Slovensku	33
Sandra Ort-Mertlová „Žeby sme si po smrt' nechodili.“ Reflexie skúseností Rómov s praktikami inštitucionálneho systému zdravotnej starostlivosti	63

NERECENZOVANÁ ČÁST

Adriana Daneková Dva životy Antona Facunu	85
Romská hudba pod drobnohledem současných hudebníků	
Renata Berkyová Úvod	109
Vojtěch Lavička Kritika romské hudby	111
Jan Dužda E kritika romane artoske	115
Anketa: Jaký text romské písne je váš nejoblíbenější a proč?	119

RECENZE | ANOTACE

Kolektiv autorů:

Všude samá krása a Samet Blues

(Kateřina Čopjaková)

125

Anna Mirga Kruszelnicka, Jekatyerina Dunajeva (eds.):

Re-Thinking Roma Resistance throughout History:

Recounting Stories of Strength and Bravery

(Monika Stachová)

131

Raluca Bianca Roman, Sofiya Zahova, Aleksandar Marinov (eds.):

***Roma Writings: Romani Literature and Press in Central, South-Eastern
and Eastern Europe from the 19th Century until World War II***

(Jekatyerina Dunajeva)

139

E kritika romane artoske²

Andre kada artiklos kamľomas te vakerel pal o romano artos, so pes kerel pre Slovensko u pro Čechi. Te sikavel, sar pre leste te dikhel tiš avre serendar. Kamav tiš te phenel, hoj sako dženo dikhel pro artos avres u sako dženo pal o artos avres vakerel. Avka oda keren the o artisti u artistkiñi. Sakones hin pre godi peskero u nekbuter, so pes amenge pačisalol u so imar na. Tiš šaj vakeras pal oda, so sako amendar dikhel sar o artos, u so o artos imar nane. Kamav savorenge te del te džanel, hoj so pisinav andre miro artiklos, na mušinen savore te lel, sar te nekbareder čačipen. Hin oda ča miri optika, miro drom, sar pro artos – u feder pro romano artos – te dikhel, bo mištes džanav olestar, hoj sar pro artos dikhav, u sar les šunav the šunav (le jileha), hin subjektivno. Vaš oda pestar sako mušinel te phučel, so hin e kritika, u so hin o artos? Pr'oda kampil te phučel, te zaačhavel pes u te gondolinel pal savoro, so pašal amende hin – bašaviben, gilavipen, teatros, kheliben, gilutne, sa, so šaj vičinas o ARTOS. Me kamav te irinel pal o romano artos u nekbuter pal o romano bašaviben u palis pal savoro, so sikhavel e romañi kultura.

So hin e kritika u o artos pal miro? Chudava peršes te vakerel pal o artos, bo savore, so bašavas abo gilavas, šunas andre peste, so hin romano a so na. Pal miro nane loko te phenel, so čačes hin romano bašaviben. Amare phure phure phure phure daja th'o dada ajso bašaviben, so las sar te romano, na džanenas, dži na avle andre Evropa u na preile o bašaviben le gadžendar. So o Roma kerde avres, has, hoj kola gadžikane gila na bašavenas avka sar o gadže. Kerde pal peskero drom, sar ola gila te bašavel u palis sthovenas peskere gila u kade imar šaj vakeras pal o romano bašaviben. Nane oda štilos, so hin romano, aľe o gila, so o Roma sthode, sthovkeren u sthovkerna dureder. Kada peske kampil te lel andre godi u te duminel pal oda, bo andro gila thovas savoro, so amen arakhas u prindžaras andro dživipen. Bašavas u gilavas pal o kamiben, pal e loš, pal o meriben, mariben, pharipen abo čoripen. Thovas andre sa, so džanas, so kamas, na kamas, užaras, das, so amen hin u so amen nane. Thovas andre sa romano. Pal soste mek džal, oda hin, sar keras, sar thovas andr'oda koda čačo romano. U ade pes dochudas polokores kije kritika.

Teleder kamľomas te vakerel pal o duj problemi, kaj me len dikhav, sar fundamentalna problemi andro romano artos, te vakeras pal o bašaviben. Jekh hin e funkcija th'o chasňariben la romaña čhibakero. Aver problemas predal mande hin o drom, sar te bašavel he te khelel.

1 Autor je absolvent romistiky, studující antropologii v magisterském programu na FHS UK, baskytarista skupiny Le čhavendar. Kontakt: duzda@seznam.cz

2 Jak citovat: Dužda, J. 2022. E kritika romane artoske. *Romano džaniben* 29 (2): 115–116.

Te džal pal e romaŋi čhib, amen o Roma keras giľa buter andre romaŋi čhib. Predal mande hiŋi e romaŋi čhib mira dakeri čhib u te kerav varesavi giľori, takoj mange pre godi džal romano tekstos. Dodžanľom man, hoj naŝti kerav tekstos andre čechiko čhib, bo čechika na džanav avka sar romanes. So me dikhav, lačho hin, hoj o Roma furt keren romane teksti u kole Roma, so romanes na džanen, šaj amari čhib šunen the avka. So nane lačho, hin, hoj kale Roma, so romanes na džanen, namiŝtes vakeren varesave romane lava. Gondoliľnav nekbuter lava, kaj andre lende hine ľiteri „kh“, „ph“, „th“. On phenen „ker“ u kamen te phenel „kher“ u dureder „pral“ – „phral“ abo „tulo“ – „thulo“. Peršo problemos hin e čhib. Pre soste phučav, hin: te namiŝtes vakerena andre aver čhib choc te čechika, či tumenge oda predžala u na avena avre manuŝenge pro asaben? U te he, nane oda avka tiŝ andre romaŋi čhib?

Dureder šaj vakeras pal o baŝaviben, aľe the pal o kheľiben, sar but Roma prelen aver romano baŝaviben abo kheľiben avre Romendar pal aver thema? Gondoliľnav pal o Roma andal e Ťpaňelsko, pal o Balkanos, Ťmenciko, Francija či pal e Slovačiko. Akana man hin pre godi romane ŝtili andro baŝaviben. Ajse sar hin flamenko, romano džezos, ungriko či rumuňiko baŝaviben the kole balkanska romane ŝtili. So hin koda amaro „romano“? But Roma pal o Čechi adaďives imar keren giľa ajse, so o Roma pre Slovensko – sar hin o pavlovce, o Kajkoŝis the kola aver. O pavlovce hin romano ŝtilos pal o Slovačiko, so šaj o Roma tiŝ vičinen vichodňarska giľa. Phendomas, hoj kada baŝaviben hin charakteristicko hangos, bo buter kale bandendar baŝaven (aľe na ča) pro kajse samohrajki – ola klavesi, save pes den te naprograminel avka, hoj jekhvareste šaj šunen buter hangi – o bubni, o perkuse, o lavuti, o bugovi u o senteticka hangi či sersama. Sar somas cikno čavoro andro eňavardeŝengere berša, kala giľa pro Čechi avka na šunahas, bo amen has aver baŝaviben, so kamahas sako ďives te šunel. Miro phučiben perel avka. So hin akana aver, hoj imar šunas the ajse giľa vŝadzi paŝal amende? Hin oda socijalna medija, o Facebook nekbuter. Akor o Roma bondarde vareso pre kazeta u kole nekbarvaleder u hiroŝne lavutara šaj bondarde LP deska abo CD. O Roma andro jekh kurko peske sa bičhade u o giľa, so kerde Rokiciňate pro Čechi, džanenas he o Roma Kaŝate pre Slovensko. Adaďives peske šaj muken o Facebook u te phenena jekh, imar džanen pal savoro, so pes andro svetos ačhiľa. Udžanav, hoj šaj phenas, hin aver doba, abo sa pes adaďives kerel avres, aľe te peske beŝena le phuredere Romenca, šaj lenca leperen pal o čirlatuno baŝaviben, so u sar pes baŝavlas, abo save hangi pes thovnas. Pal miro oda nane andr'oda, hoj amen adaďives šaj baŝavas o baŝaviben pal calo svetos u akor pal o aver baŝaviben o Roma na džanenas. Džal čačes pal o džaniben – sar so pes baŝavel – u furt phenas, hoj oda purano romano baŝaviben, ajso, so o phure Roma baŝavnas. O tehnologiji amenge džan dureder, hine godaveder u furt džan upre, aľe amaro romano baŝaviben džal varesar tele. O Roma chudle te baŝavel kole giľa pal o osadi u polokores bisteren pro giľa, so pes baŝavkernas